

Finansklagenemnda Person

Avgjørelse FinKN 2024-324

22.4.2024

Fremtind Forsikring AS

Ulykke

Drukning – fridykking – plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet.

Forsikrede var en sprek, eldre mann som var medlem av en fridykkerklubb. Han druknet da han dykket i sjøen med klubben for første gang. Det var ingen vitner til selve drukningen, men de som han dykket med, hadde ikke oppfattet at han hadde problemer på noen måte. Saken reiste spørsmål om det var sannsynliggjort at dødsfallet skyldtes en plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet. Nemnda viste til nyere nemndspraksis knyttet til ulykkesbegrepet og bemerket at det var grunn til å skille mellom saker der drukning hadde skjedd i forbindelse med frivillig opphold i vannet og saker der en drukner etter å ha havnet ufrivillig ut i vannet. I aktuelle sak var det tale om en sprek eldre mann, som i ca. ett år hadde trent med fridykkerklubben, men tidligere kun i basseng. Det var ingen tidsnære opplysninger om forhold under dykkingen som var egnet til å sannsynliggjøre at det var noe i den ytre situasjonen som utviklet seg på en uventet måte. Uten slike opplysninger kunne nemnda ikke se at kravstiller hadde sannsynliggjort at årsaken til drukningen var en ulykkeskade slik begrepet var definert i vilkårene. Foretaket ble gitt medhold.

Saksfremstilling

Forsikrede druknet ifm. fridykking 1.6.22.

I politidokumentene er saken kodet som "Ulykke, død/personskade", og det står at han "deltok ifb. trening med ... fridykkerklubb [...]". Dykkingen var avsluttet og de var på vei til land."

I dokumentet Egenrapport – varsling av pårørende står det bl.a. at datteren "nevnte at avdøde ved to tidligere anledninger har sovnet plutselig når han har kjørt bil, men ikke vært til utredning for dette. Ellers var han en aktiv og sprek mann og har dykket flere ganger tidligere. [...]"

I vitneavhør av A samme dag, fremgår:

[...] Vitne fortalte at han og avdøde var de siste av gruppen til å gå i vannet rundt kl. 18:30. Deretter svømte folk ut til de gule bøylene, slapp loddet og fulgte strømmen i vannet. Vitnet og avdøde sin gruppe lå ute i vannet i ca. 45min og dykket. Klubben har som rutine med at alle skal passe på hverandre når det dykkes. Vitne passet i dag på avdøde da han dykket. Videre fortalte vitne at avdøde ikke var lenger ned enn 5 meter på sine dykk. Avdøde hadde også god overflatetid. Vitne legger til at avdøde hadde minst 5-10min overflatetid etter sitt siste dykk før han svømte vekk fra gruppen. Vitne fortalte at avdøde følte seg ferdig med å dykke og ville avslutte. Vitne fortalte avdøde at han kunne svømme over til en annen gruppe 50 meter lenger bort og bli med dem fordi de skulle til å avslutte. Da avdøde svømte avsted var siste gang vitne så han levende. Vitne fortsatte med å dykke ca. 30min til med sin gruppe. Da de var på vei til å avslutte så en annen dykker med navn B. at noe mistenkelig lå i vannkanten. Det var B. som fant avdøde i vannet. [...]

Vitne forklarte at avdøde hadde mye dugg på masken og sleit litt med utstyret, ellers virket alt greit. Avdøde var fornøyd med sitt siste dykk og han så ikke noe annet mistenkelig med avdøde.

I referat etter vitneavhør av B. står det:

[...] Da han kom fram til gruppa, så tok det kun kort tid, kanskje et par minutter, før avdøde sa at han ville svømme mot land med den gruppa som vitnet hadde vært med, da de var i ferd med å pakke sammen og

avslutte i vannet. Avdøde sa ikke noe mer om hvorfor han ville inn til land, og han oppfattet ikke at avdøde hadde problemer på noen måte. Avdøde sa han var ferdig for dagen.

[...]

Avdøde svømte i retning land, og vitnet og de 2 andre som var igjen holdt på med dykking i ca 20-30 minutter til. Da avsluttet også de. Mens de pakket sammen i vannet, observerte vitnet noe han så stikke opp av vannet et stykke unna, kanskje ca 50-100 meter unna. [...]

Da han nærmet seg så han at det var 2 stk svømmeføtter som stakk opp av vannet. Han skjønte at det var avdøde og ga full gass for å komme bort til ham. Han tok tak i ham, snakket til ham, tok av ham maska, blåste luft i ansiktet hans, og til slutt startet innblåsing. Ingenting ga noen reaksjon på avdøde. [...]

Vitnet forsøkte å gjenopplive forsikrede, uten hell.

På spørsmål fra meg om vitnet hadde reagert på noe som helst med oppførselen til avdøde før han ble observert flytende alene, svarte han at avdøde hadde slitt med en del dugg i maska i kveld. Det hadde ført til at han hadde svømt litt sikk-sakk på vei ut til bøyene, og vitnet oppfattet ham litt "desorientert". Vitnet tenkte likevel at dette ikke var noe unormalt, det er vanskelig å orientere seg og svømme i en rett linje i vannet.

På spørsmål om vitnet hadde noen andre opplysninger, svarte han at avdøde hadde trent med gruppa i ca 1 år, men kun i basseng til nå. I dag var første trening ute i åpent vann.

Motivasjonen til avdøde var å bli komfortabel med å fridykke ned til 10-15 meter for å kunne drive undervannsfotografering. Han la også til at avdøde har nesten hatt "black-out" i vann et par ganger på i basseng. Med black-out mener vitnet at avdøde nesten har vært bevisstløs fordi han har presset seg selv med å holde pusten for lenge. De gangene det har skjedd har det vært i trygge omgivelser, og en makker har umiddelbart tatt hånd om ham.

Vitnet la også til at han ikke kunne skjønne annet enn at avdøde hadde fått nok hvile mellom dykkene sine, da han trolig har hatt grunne dykk, og mer enn nok pause. Dette følger de strengt, slik at det skal være trygt å trene. [...]

I obduksjonsrapporten 7.6.22 fremgår at legen ikke hadde tilgang til forsikredes helseforhold eller bruk av evt. rusmidler/legemidler. Under konklusjonen står det bl.a.:

[...]

4. Døden antas å skyldes drukning. Langvarig gjenopplivningsforsøk kan maskere typiske drukningsforandringer i lungene. Det er ikke funnet holdepunkter for betennelsesforandringer i lungene, og koronavirus oppfattes som tilfeldig bifunn.

[...]

Foretaket avsto kravet 15.11.22, under henvisning til at det ikke var sannsynliggjort en ulykkesskade.

Klager opplyste 1.4.23 fremgår at "Avdøde var i meget god fysisk form og hadde kun måneder i forveien deltatt i NM i fridykking"

Klager har i det vesentlige anført at det er tale om en ulykke som gir rett til utbetaling under forsikringen. I utgangspunktet skal forsikringsvilkårene tolkes i samsvar med alminnelig språklig forståelse. Ved tvil bør det imidlertid legges vekt på hvordan en alminnelig forsikringstaker vil oppfatte vilkårene i lys av forsikringsvilkårene lest i sin sammenheng. Her er det også særlig fremhevet at dykking ned til 40 meter er omfattet av forsikringen. For den alminnelige forsikringstaker skaper dette en forventning om at drukningsulykker ved dykking normalt vil bli ansett å falle inn under forsikringen. Dette innebærer at det ikke bør stilles for strenge krav til hva som skal anses som en ulykke ved tolkningen av ulykkesvilkårene.

De nærmere vilkårene for at noe skal anses som en ulykke etter vilkårene er for det første at skaden eller dødsfallet må skyldes en ytre hendelse. For det andre må den ytre hendelsen være plutselig og uforutsett.

Drukning er respirasjonssvikt som følge av at munn og nese kommer under vann eller annen væske. At munn og nese kommer under vann/væske er etter en alminnelig språklig forståelse en ytre hendelse. Forsikringens spesifikke unntak for forgiftning ved mat eller drikke underbygger nettopp at en slik skademekanisme i utgangspunktet er å anse som en ytre hendelse. Heller ikke i disse tilfellene skjer det noen annen ytre hendelse enn at væske/føde kommer inn i kroppen. Det første vilkåret må derfor anses oppfylt. Spørsmålet er etter dette om respirasjonssvikten som oppstår fordi munn og nese kommer under vann er plutselig og uforutsett. I praksis fra nemnda jf. blant annet FinKN 2023-341 og FinKN 2023-534 er det lagt til grunn at drukning i forbindelse med dykking i seg selv ikke tilfredsstiller kravet til en plutselig og uforutsett hendelse, og at årsaken må analyseres nærmere. Det stilles imidlertid beskjedene krav til hva som skal ha utviklet seg annerledes enn forventet, og i noen grad må man trekke slutninger fra de ytre omstendighetene rundt drukningsulykken jf. FinKN 2023-109, hvor drukning i en flomstor elv ble ansett å være en ulykke selv om de eksakte elementene og årsaksforholdene ikke var klarlagt.

På denne bakgrunn mener klager de eksakte årsakene til ulykken ikke må fastslås for å vurdere om det foreligger en ulykke, så lenge de ytre omstendighetene sannsynliggjør at noe uventet og uforutsett har oppstått. I tilfeller hvor det ikke er grunn til å tro at det forelå en sykelig tilstand hos forsikrede og hen er en alminnelig erfaren dykker sannsynliggjør selve drukningen at det har inntrådt noe uforutsett og uventet. I denne sak var det nettopp snakk om en erfaren dykker som ivaretok de alminnelige sikkerhetsforanstaltninger. Det er ikke avdekket noen underliggende sykelig tilstand. Det er derfor sannsynlighetsovervekt for at det har oppstått en uforutsett og uventet situasjon som han av en eller annen grunn ikke klarte å håndtere. Subjektivt sett har derfor dykkingen utviklet seg på en uforutsett og uventet måte.

Forsikringsforetaket har i det vesentlige anført at det ikke er sannsynliggjort at drukningen skyldes en ulykkesskade slik dette er definert i vilkårene pkt. 3.1. Det er forsikrede som har bevisbyrden for at skaden er forårsaket av en plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet.

I Rt-1988-394 fremholdt Høyesterett at "noe i den ytre situasjon må ha utviklet seg på en uventet måte, og at det er dette som har ført til skaden." Finansklagenemnda har også i flere avgjørelser lagt til grunn at drukning med ukjent hendelsesforløp ikke er å anse som en ulykke, jf. flertallet i FSN-7263 og 2020-179. Nemnda oppsummerte praksisen i 2023-109 med at "drukning i seg selv ikke oppfyller kravet om at dødsfallet må være forårsaket av en plutselig fysisk ytre begivenhet [...]. Årsaken bak drukningen er avgjørende." De konkrete omstendighetene i avgjørelse 2023-109 skiller seg imidlertid vesentlig fra foreliggende sak, ved at det i avgjørelsen ble lagt avgjørende vekt på at det der var snakk om en flomstor elv med en vannføring som var ca. 6,7 ganger større enn vanlig og "fremmedlegemer" i elva. I den foreliggende saken er det ingen opplysninger om slike ytre forhold, slik at det ikke er grunnlag for samme konkrete vurdering og utfall som i FinKN 2023-109. Det fremgår av obduksjonsrapporten i denne saken at døden antas å skyldes drukning. I sakens opplysninger fremkommer det ingenting om at forsikrede var utsatt for andre ytre påkjenninger av noen slag eller at det var noe i den ytre situasjonen som utviklet seg på en uventet måte som bærer preg av en ulykke i vilkårenes forstand. Omstendighetene rundt hvordan drukningen skjedde i aktuelle sak, er dermed ukjent. Det er heller ingen vitner til selve hendelsen.

Finansklagenemnda Persons begrunnelse

Spørsmålet er om dødsboet har rett til utbetaling som følge av at forsikrede har druknet under fridykking.

For at det skal foreligge rett til utbetaling under forsikringen, må dødsfallet skyldes et ulykkestilfelle. Dette er regulert i vilkårene i pkt. 3.1:

3.1 Hva forsikringen omfatter

Omfattes

Erstatning som følge av en ulykkesskade. Med ulykkesskade menes skade på kroppen forårsaket av en plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet (ulykkestilfelle) som rammer forsikrede i forsikringstiden.

Foretaket opplyste forsikrede ifm. fornyelse av vilkårene i 2022 om følgende endringer:

3. Forsikringens omfang

3.1 Forsikringen omfatter

Nå omfattes følgende av forsikringen:

[...]

- dykking ned til 40 meter

I vilkårene fremgår det derfor også:

Omfattes ikke

[...]

- dykking dypere enn 40 meter

[...]

Dersom en dør mens man dykker, må kravstiller først sannsynliggjøre en ulykkeshendelse slik dette er definert i vilkårene. Hvis så er tilfellet, kan det eventuelt bli et spørsmål om foretaket har sannsynliggjort at unntaket for dykking dypere enn 40 meter kommer til anvendelse.

At vilkårene skal forstås slik, ble også lagt til grunn av Høyesterett i Rt-1988-394, hvor det var tale om en person som fikk en blodpropp i hjernestammearterien etter fridykking. Han følte seg dårlig i etterkant av dykkingen, ble sendt til sykehus, og døde under en måned senere som følge av påfølgende hjerneinfarkt. Fra vurderingen av ulykkes spørsmålet siteres:

Det sier seg selv at ved ulykkesforsikring kan skaden bare kreves erstattet hvis den er voldt ved en ulykke. Det er dette som adskiller ulykkesforsikring fra sykeforsikring og livsforsikring. Ulykkesbegrepet har ikke bare betydning i relasjon til frivillige forsikringsavtaler inngått etter forsikringsavtaleloven av 6. juni 1930 nr 20 og med avtalte forsikringsvilkår, men også i relasjon til forskjellige bestemmelser innen trygdlovgivningen. I saken i Rt-1985-156 om forståelsen av uttrykket "voldt ved krigsulykke" uttalte førstvoterende således på side 162:

"Jeg finner etter dette å måtte legge til grunn at for at det skal foreligge krigsulykke i henhold til § 11 i ulykkestrygdloven for sjømenn, må skaden ha oppstått etter en plutselig og uventet hendelse som senere lar seg sted- og tidfeste. Dette følger av det som må være det sentrale innhold i ulykkesbegrepet hensett til alminnelig språkforståelse og tolkingen av tilsvarende uttrykk i andre lover"

Forsikringsvilkårenes bestemmelser om hvilke skader som dekkes, er bygget opp slik at det i § 3 fastslås at forsikringen omfatter "ulykkesskade" samtidig som det gis en definisjon av dette begrep. I § 4 er det så gitt bestemmelser om begrensninger i dekningsomfanget, stort sett formulert slik at nærmere angitte "ulykkesskader" ikke dekkes. I § 4 nr 1 b er det således gjort unntak for ulykkesskade inntruffet under deltagelse i "svømmedykking med tilførsel av luft eller pustegass". Dette innebærer at skader under annen dykking må bedømmes etter hovedregelen i § 3. Det er åpenbart uholdbart når ankemotparten anfører at § 3 ikke skal gjelde. Det er således en forutsetning for erstatning at skaden er forårsaket av "en plutselig ytre begivenhet – ulykkestilfelle".

Det må legges til grunn at dykkingen i det foreliggende tilfelle foregikk helt normalt uten ytre uhell av noe slag, og at A ikke var utsatt for andre ytre påkjenninger enn de som regulært følger av den i seg selv forholdsvis ufarlige dykking han deltok i, og som han uten videre måtte regne med. Ankemotparten har vist til en rekke avgjørelser der det er stilt små krav til "den ytre begivenhet". Det har imidlertid i alle tilfelle vært fastholdt at noe i den ytre situasjon må ha utviklet seg på en uventet måte, og at det er dette som har ført til skaden.

Jeg er etter dette enig med forsikringsselskapet i at det ikke foreligger noen ulykke i den foreliggende sak, og at det ikke er forpliktet til å betale erstatning.

I motsetning til Rt-1988-394 gjelder aktuelle sak drukning i direkte forbindelse med fridykkingen. Høyesterett har per i dag ikke tatt stilling til om drukning i seg selv oppfyller kravet til "plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet", eller om det avgjørende er om årsaken bak drukningen oppfyller kravene.

Nemnda har i nyere praksis, bl.a. 2023-109 uttalt at "drukning i seg selv ikke oppfyller kravet om at dødsfallet må være forårsaket av en plutselig fysisk ytre begivenhet, jf. blant annet FSN 7263, FinKN 2016-105 og 2020-179. Årsaken bak drukningen er avgjørende."

I 2024-54 kom imidlertid nemnda til at det var "behov for en viss justering av egen forståelse av forsikringsvilkårenes ulykkesbegrep når det gjelder ufrivillig drukning". I avgjørelsen heter det at:

Begrunnelsen er todelt. For det første er rettstilstanden ved ulykke at ufrivillige fall mot fast grunn normalt anses å falle inn under ulykkesbegrepet, og nemnda har problemer med å se den gode begrunnelsen for at ufrivillige fall og opphold i sjøen ikke skal omfattes. Ufrivillig fall og opphold i sjøen har et betydelig skadepotensial. I 2022 mistet 89 personer livet i drukningsulykker i Norge. Til sammenligning var det 105 dødsulykker på norske veier.

For det andre er nemndas praksis som generelt ikke anerkjenner ufrivillig drukning som ulykkesskade, problematisk i forhold til en alminnelig språklig forståelse av ulykkesbegrepet. Med dagens praksis synes det å være et betydelig avvik mellom dagligtalens ulykkesbegrep, og hva som faktisk dekkes under en ulykkesdekning. Dette gjelder ikke bare for drukning, men også i flere andre situasjoner hvor noe som gjerne betegnes som en ulykke i dagligtalen, ikke er en ulykkesskade/ulykkestilfelle iht. praksis. Som eksempler kan nevnes skade etter for hard landing med fallskjerm (2017-181) og skade etter hopp på snowboard/ski (jf. bl.a. 2015-438 og 2017-396), mv.

Nemnda kom i den saken til at personen som var beruset etter en jobbfest og av ukjent grunn endte i vannet og druknet, var utsatt for en ulykkesskade. Den konkrete begrunnelsen bygger på at det var skjedd et ufrivillig fall ut i vannet, med drukning som resultat.

Etter nemndas syn er det grunn til å skille mellom saker der drukning har skjedd i forbindelse med at en har oppholdt seg frivillig i vannet, og saker der en drukner etter å ha havnet ufrivillig ut i vannet. I saker der noen har druknet i forbindelse med at hen frivillig har oppholdt seg i vannet kreves det at en må ha blitt utsatt for andre ytre påkjenninger enn de som vanligvis følger av aktiviteten. I drukningssaker der det nøyaktige hendelsesforløpet er ukjent er det grunn til å ikke stille for store krav til den ytre begivenheten.

I aktuelle sak var det tale om en sprek eldre mann, som i ca. et år hadde trent med fridykkerklubben, men tidligere kun i basseng. Ifølge et vitne hadde han under bassengtreningen "nesten hatt "black-out" i vann et par ganger. "Med black-out mener vitnet at forsikrede nesten har vært bevisstløs fordi han har presset seg selv med å holde pusten for lenge. De gangene det har skjedd har det vært i trygge omgivelser, og en makker har umiddelbart tatt hånd om ham." Denne dagen var første trening ute i åpent vann.

Selv om det skal stilles forholdsvis små krav til den ytre begivenheten, er det ingen tidsnære opplysninger om forholdene under dykkingen, som er egnet til å sannsynliggjøre at det var noe i den ytre situasjonen som utviklet seg på en uventet måte, altså at han ble "utsatt for andre ytre påkjenninger enn de som regulært følger av den i seg selv forholdsvis ufarlige dykking han deltok i, og som han uten videre måtte regne med", jf. Rt-1988-394.

Uten slike opplysninger kan ikke nemnda se at kravstiller har sannsynliggjort at årsaken til drukningen var en "plutselig ytre og uforutsett fysisk begivenhet". Det foreligger etter dette ikke en ulykkesskade slik dette er definert i vilkårene.

Avgjørelsen er enstemmig.

Finansklagenemnda Persons konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Kaja de Vibe Malling (leder), Barbro Paulen (bransjerepresentant), Jon Einar Martinsen (bransjerepresentant), Paal Bjønness (forbrukerrepresentant) og Borgar Sandvik (forbrukerrepresentant).